**Otázka:** Dělba státní moci v ČR dle ústavy

**Předmět:** Společenské vědy, Právo

**Přidal(a):** Anonym

**Charakteristika:**

- Jeden ze základních principů demokracie
- Zajišťuje ochranu veřejného života a svobod občanů
- **Moc** – znamená možnost působit na společnost a ovlivnit ji tak, jak by nejednala dobrovolně
- K dosažení moci lze použít: právo, násilí a autoritu
- Státní moc chápána podle pojmů:
- **Legalita** (zákonnost, právo) – dodržování státem daného právního řádů a ústavy
- **Legitimita** – vyšší nepsané oprávnění pro činy státní moci, které je zároveň občany dobrovolně  přijímáno
- Oba pojmy se mohou dostat do rozporu (totalitní vláda může být legální, neboť dodržuje zákony, ale ne legitimní, neboť jedná proti občanům a zájmům státu)
- oddělení do tří složek zaručuje demokracii, tj. že státní moc nebude zneužita proti občanům

**Ústava ČR**

- současná ÚČR schválena 16. 12. 1992 Českou národní radou jako **ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Účinnost od 1. 1. 1993**
- preambule + 8 hlav, celkem 113 článků
- naše ústava je tzv **rigidní** = obtížně měnitelná
- ústava může být doplněna nebo měněna pomocí ústavního zákona k jehož schválení je třeba souhlas: 3/5 všech  poslanců (min. 120 poslanců z 200) a 3/5 většiny přítomných senátorů

**Obsah ústavy**

- **Hlava první: Základní ustanovení**
- ustanovuje podstatu a zásady českého demokratického státu a politického systému
- **Hlava druhá: Moc zákonodárná (čl. 15 – čl. 53)**
- definuje moc **zákonodárnou – dvoukomorový parlament – Poslanecká sněmovna a Senát**
- **Hlava třetí: Moc výkonná (čl. 54 – čl. 66)**
- upravuje **moc výkonnou (tvořena prezidentem, vládou a státním zastupitelstvím)**
- **Hlava čtvrtá: Moc soudní (čl. 81 – čl. 96)**
- tvořena **Ústavním soudem ČR a soustavou soudů,** zabývá se **jurisdikcí (soudní mocí).**
- **Hlava pátá: Nejvyšší kontrolní úřad (čl. 97)**
- Postavení **Nejvyššího kontrolního úřadu (NKÚ)**
- **Hlava šestá: Česká národní banka (čl. 98)**
- Česká národní banka je v ústavě charakterizována jako **ústřední banka státu**.
- **Hlava sedmá: Územní samospráva (čl. 99- čl. 105)**
- Hlava sedmá mluví o členění České republiky na základní samosprávné celky- **obce**. Vyššími územními samosprávnými celky jsou země nebo **kraje**, které je možno zrušit nebo vytvořit pouze ústavním zákonem.
- **Hlava osmá: přechodná a závěrečná ustanovení**
- uvádí přechodná a závěrečná ustanovení v souvislosti s očekávaným zahájením činnosti Senátu a rozdělením Československa

# Zákonodárná moc = legislativa

- Schvaluje zákony
- Vyhlašuje válečný stav
- Vydávají souhlas s ratifikací mezinárodních smluv, vysláním ozbrojených sil ČR mimo ČR, pobytem • ozbrojených sil jiných států na území ČR
- **dvoukomorový parlament – poslanecká sněmovna, senát**
- **Poslanecká sněmovna – 200 poslanců, voleni na 4 roky – poměrný systém**
- **AP od 18 let, PV od 21 let**

- **Senát – 81 senátorů, voleni na 6 let – každé dva roky se volí 27 senátorů – většinový systém o AP od 18 let, PV od 40 let**
- pokud byla PS rozpuštěna, konají se volby do 60 dnů od jejího rozpuštění, jinak do obou komor volby 30. dnem před uplynutím volebního období a končící dnem jeho uplynutí.
- **nikdo nemůže být současně členem obou komor**
- neslučitelná je i funkce prezidenta, soudce a jak stanoví zákon, ale poslanec, či senátor může být členem vlády • **mandát zaniká**:
- odepřením slibu nebo složením slibu s výhradou
- uplynutím volebního období
- vzdání se mandátu
- ztrátou volitelnosti (= při ztrátě občanství)
- rozpuštěním PS
- vznikem neslučitelnosti funkce (prezident)
- za **projevy** učiněné v parlamentu **nelze trestně stíhat**
- **za přestupky ano**, ale dotyčný podléhá disciplinární pravomoci komor (nelze trestně stíhat bez souhlasu komory, jehož je členem)
- odepře-li komora souhlas, je trestní stíhání navždy vyloučeno
- poslance nebo senátora lze zadržet, jen byl-li dopaden při spáchání trestního činu nebo • bezprostředně poté (po 24 h nutné propustit). Čl. 27/5
- právo odepřít svědectví o skutečnostech, které se dozvěděli v souvislosti s výkonem mandátu. • obě komory zřizují své orgány – **výbory a komise**.
- volí si své **předsedy a místopředsedy**
- **schůze** komor jsou veřejné
- člen vlády má právo účastnit se schůzí obou komor, jejích výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoli o to požádá.

**Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky**

- 200 poslanců volených na 4 roky poměrovým volebním systémem, AP 18, AP 21 21 let • V čele je **předseda** – svolává, zahajuje, řídí a ukončuje schůze
- Poslanci vytvářejí poslanecké **kluby** podle stranické příslušnosti
- **Nezávislí** – nejsou součástí žádného klubu
- Zřizuje **výbory** – předjednávají návrhy zákonů
- Mandátový, imunitní, petiční, rozpočtový, kontrolní, organizační, volební, pro evropské záležitosti • Hlavní **pravomoci** (vykonává bez senátu):
- **Kontrola vlády** (vyjádřením důvěry = schvaluje prezidentem nově jmenovanou vládu nebo nedůvěry vládě = hlasuje o odvolání vlády během volebního období (k odvolání je

nutný souhlas nadpoloviční  většiny všech poslanců)
- **interpeluje vládu**

*Může být **rozpuštěna prezidentem republiky**:*

- Nevyslovila-li důvěru nově jmenované vládě, jejíhož předsedu jmenoval prezident na návrh předsedy  Poslanecké sněmovny
- Neusnesla-li se do 3 měsíců o vládním návrhu zákona, se kterým vláda spojila otázku důvěry **o** Zasedání bylo přerušeno na delší dobu, než je možné
- Není usnášeníschopná po dobu delší než 3 měsíce

***stav k září 2021: předseda: Radek Vondráček (Hnutí ANO)***

- místopředsedové:
- Vojtěch Filip (KSČM)
- Tomáš Hanzel (ČSSD)
- Petr Fiala (ODS)
- Tomio Okamura (SPD)
- Vojtěch Pikal (Piráti)

**Senát Parlamentu ČR**

- Složen z 81 senátorů, kteří jsou voleni na 6 let většinovým volebním systémem
- Každé 2 roky se obměňuje 1/3 Senátu
- aktivní volební právo od 18 let, pasivní od 40 let
- Je **nerozpustitelný**
- Funguje jako **brzda PS** – nemusí schválit návrh zákonu, může ho vrátit
- Řídí ji předseda
- Senátoři zakládají **výbory a komise**
- Senátoři se sdružují v senátorských **klubech**

***Pravomoci (vykonává samostatně bez PS):***

- Udělování souhlasu se jmenováním ústavních soudců
- Udělování souhlasu s ústavní žalobou na prezidenta republiky pro velezradu

***stav k září 2021:***

- předseda: Miloš **Vystrčil** (ODS)
- 1. místopředseda: Jiří Růžička, nestr./TOP 09
- Místopředsedkyně: Jitka Seitlová, KDU-ČSL
- Místopředseda: Jiří Oberfalzer, ODS
- Místopředseda: Jan Horník, STAN
- dojde-li k rozpuštění PS, přísluší senátu přijímat zákonná opatření ve věcech, které nesnesou odkladu • zákonná opatření může navrhovat je vláda a musí být schválena PS na její první schůzi (pokud ne, pozbývá platnosti)
- zasedání PS svolává prezident, nejpozději 30. den po dni voleb
- zasedání komor může být přerušeno, nesmí být déle než 120 dnů v roce

***PS může rozpustit prezident republiky, jestliže**:*

- PS nevyslovila důvěru nově jmenované vládě
- PS se neusnese do 3 měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry o zasedání PS bylo přerušeno po dobu delší než je přípustné
- PS nebyla po dobu delší než 3 měsíce schopná usnášet (není dostatečný počet poslanců méně než 1/3) o PS nelze rozpustit 3 měsíce před skončením jejího volebního období.
- schůze komor jsou veřejné
- společnou schůzi komor svolává předseda PS
- člen vlády má právo účastnit se schůzí obou komor, jejích výborů a komisí. Udělí se mu slovo, kdykoli o to požádá.
- **Způsobilost usnášet**: alespoň **přítomna 1/3 svých členů** (PS alespoň 67 poslanců, S alespoň 27 senátorů) o **přijetí usnesení: souhlas nadpoloviční většiny přítomných poslanců či senátorů** (min. PS 34 poslanců, S min. 14 senátorů)
- **k přijetí ústavního zákona a ke schválení mezinárodní smlouvy : souhlas 3/5 většiny všech poslanců a 3/5 většiny přítomných senátorů** (PS min. 120 poslanců)
- **návrh zákona** může podat poslanec, skupina poslanců, senát, vláda nebo zastupitelstvo vyššího samosprávného celku
- **návrh zákona o státním rozpočtu** a o státním závěrečném účtu podává vláda jen PS (S nemá žádné veto). • parlament může **rozhodnout** (vydání souhlasu) **o vyhlášení válečného stavu, vyslat ozbrojené síly mimo území ČR, o účasti ČR v mezinárodních organizacích, s ratifikací mezinárodních smluv** • návrh zákona, se kterým PS vyslovila souhlas, pošle PS senátu bez zbytečného odkladu. Senát projedná návrh zákona a usnese se k němu do 30 dnů (schválí, zamítne, vrátí PS,; pokud se nevyjádří, je návrh zákona přijat) • jestliže Senát návrh zákona zamítne, hlasuje o něm PS znovu
- **zákon může být definitivně schválen se souhlasem prezidenta nebo proti jeho**

**vůli se souhlasem alespoň 101 poslanců**.

- **suspenzivní veto** = odkládací veto = právo vrátit do 15 dnů přijatý zákon
- přijaté zákony podepisuje předseda PS, prezident republiky a předseda vlády.
- **vyhlášení zákona** = zveřejnění zákona ve Sbírce zákonů
- **platnost zákona** = nabývá dnem zveřejnění ve Sbírce
- **účinnost zákona** = 15. den po vyhlášení zákona (pokud není stanoveno jinak)
- každý poslanec má **právo interpelovat vládu**, interpelovaní členové vlády odpoví do 30 dnů od jejího podání (ústně na ústní podání, písemně na písem. podání)

# Výkonná moc = exekutiva

- vláda a prezident republiky, státní zastupitelství
- vláda podléhá kontrole PS

***Prezident republiky***

- prezident je hlavou státu a je volen většinovou volbou občany ČR (od roku 2013)
- prezident není z výkonu své funkce odpovědný – nenese právní odpovědnost, nemůže být trestně stíhán, výjimka je případ velezrady
- prezident může být stíhán pro velezradu a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu • prezident se ujímá úřadu složením slibu, voleb. období na 5 let, min. 40 let, nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou
- volba se koná v posledních 30 dnech volebního období úřadu prezidenta
- prezident složí slib do rukou předsedy PS na společné schůzi obou komor (to samé i abdikace = vzdání se úřadu)

*Pravomoci:*

- **Suverénní** (nepotřebuje k nim souhlas)
- Právo jmenovat a odvolávat předsedu a další členy vlády, odvolat vládu, svolat zasedání PS, rozpustit PS, právo suspenzivního veta
- **Kontrasignační (**potřeba spolupodpis předsedy vlády)
- Právo zastupovat stát navenek, sjednávat a ratifikovat mezinárodní smlouvy, vyhlašovat volby do PA a S, jmenovat soudce

*další pravomoci:*

- jmenuje soudce, soudce Ústavního soudu, Nejvyššího soudu
- odpouští (dává milost) a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, může vyhlásit amnestii
- má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou ústavního zákona
- podepisuje zákony
- jmenuje prezidenta a viceprezidenty Nejvyššího kontrolního úřadu
- jmenuje členy Bankovní rady ČNB
- zastupuje stát navenek
- je vrchním velitelem ozbrojených sil
- jmenuje a povyšuje generály

**propůjčuje a uděluje státní vyznamenání:**

- Řád Bílého lva = nejvyšší vyznamenání, vynikajícím způsobem se zasloužili o ČR
- Řád TGM = pro osoby, které se vynikajícím způsobem zasloužily o rozvoj demokracie, humanity a lidská práva
- Medaile Za hrdinství = v boji a vyznamenání osob, které se s nasazením vlastního života zasloužily o záchranu lids. života
- Medaile Za zásluhy = zásluha za stát, kraj, obec je vrchním velitelem ozbrojených sil
- vyhlašuje volby do PS a S (nejpozději 90 dnů před jejich konáním)
- jmenuje a povyšuje generály
- má právo udělit amnestii = kolektivní zmírňování trestů
- prezident má právo účastnit se schůzí obou komor, zasedání vlády
- prezident – volen na 5 let, nejvýše 2x za sebou
- prezident má právo veta s odkladným účinkem a pravomoc rozpustit PS, jmenuje soudce, vyhlašuje amnestie

**Vláda**

- **vrcholný orgán výkonné moci**
- skládá se z **předsedy vlády, místopředsedů a ministrů**
- vláda je odpovědná PS
- **předsedu vlády jmenuje prezident a na jeho návrh jmenuje ostatní členy vlády a pověřuje je řízením ministerstev** (předseda vlády nemusí být předsedou vítězné politické strany). Při jmenování ostatních členů vlády je prezident vázán návrhem premiéra

- **vláda předstoupí do 30 dnů po svém jmenování před PS a požádá jí o vyslovení důvěry = souhlas  nadpoloviční většiny přítomných poslanců**
- člen vlády skládá slib do rukou prezidenta
- **člen vlády nesmí vykonávat činnosti, jejichž povaha odporuje výkonu jeho funkce** • PS může vyslovit vládě nedůvěru – může vyhlásit nedůvěru kdykoliv, vždy projednává PS, na písemný návrh  nejméně 50 poslanci, k přijetí nedůvěry je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech poslanců
- předseda vlády podává **demisi** do rukou prezidenta, ostatní členové vlády podávají demisi prostřednictvím  předsedy vlády
- vláda podá demisi, jestliže PS zamítla žádost o vyslovení důvěry nebo jestliže vyslovila nedůvěru. Vláda podá  vždy demisi po ustavující schůzi nově zvolené PS
- prezident odvolá člena vlády, jestliže to navrhne předseda vlády
- Vláda vydává **vládní nařízení** = konkretizuje schválené zákony, nařízení podepisuje předseda vlády a příslušný ministr, do jehož působnosti nařízení spadá
- jednání vlády: k přijetí usnesení vlády je třeba souhlasu nadpoloviční většiny všech jejích členů

***Činnost předsedy vlády:*** *organizuje činnost vlády*

- vystupuje jejím jménem
- sestavování vlády, podávání demisí …
- spolupodpis při uplatňování rozhodnutí prezidenta
- podepisování zákonů a nařízení vlády
- převzetí některých pravomocí prezidenta v případě uvolnění jeho úřadu
- Ministerstva a jiné správní úřady lze zřídit a jejich působnost stanovit pouze zákonem.

***Ministerstva*** *(stav k září 2021)*

- Ministerstvo zahraničních věcí
- Ministerstvo obrany
- Ministerstvo financí – Alena Schillerová (nestr. za ANO)
- Ministerstvo práce a sociálních věcí – Jana Maláčová (ČSSD)
- Ministerstvo vnitra – Jan Hamáček (ČSSD)
- Ministerstvo životního prostředí
- Ministerstvo pro místní rozvoj
- Ministerstvo průmyslu a obchodu
- Ministerstvo dopravy
- Ministerstvo zemědělství
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy – Robert Plaga (ANO)

- Ministerstvo kultury – Lubomír Zaorálek (ČSSD)
- Ministerstvo zdravotnictví – Adam Vojtěch (za ANO)
- Ministerstvo spravedlnosti

**Státní zastupitelství**

- zastupuje **veřejnou žalobu v trestním řízení**
- státní zástupce má ze zákona povinnost před soudem zastupovat stát v trestních věcech případně i v občanském soudním řízení
- státní zastupitelství spadá do působnosti **ministerstva spravedlnosti** (kopíruje soustavu soudní moci)

# Moc soudní = jurisdikce

- Kontroluje dodržování zákonů
- Je vykonávána **soustavou nezávislých soudů**
- Vykonávána **Ústavním soudem České republiky**
- Soudy jsou nezávislé, soudci jsou jmenováni prezidentem bez časového omezení a jsou neodvolatelní • Výkon soudcovské funkce je neslučitelný s funkcí prezidenta, člena parlamentu atd.
- soudci jsou při výkonu své funkce **nezávislí,** jejich nestrannost nesmí nikdo ohrožovat o nezávislost znamená zamezení přímého ovlivňování soudců vnějšími zásahy např. nátlak veřejného mínění, politických stran, státních orgánů
- nestrannost zapovídá jakýkoli vztahu k zúčastněným stranám ve sporu, aby bylo objektivní a nezaujaté posouzení každého daného případu
- soudce nelze proti jeho vůli odvolat nebo přeložit k jinému soudu

**Ústavní soud České republiky**

- Sídlí v **Brně**
- Posuzuje, zda je dodržována ústavnost, nejsou porušována lidská práva, není přijatý zákon v rozporu s ÚČR
- Skládá se z **15 soudců volených na 10 let prezidentem republiky se souhlasem Senátu** • soudce ÚS nelze trestně stíhat bez souhlasu Senátu (stíhat ano byl-li zadržen a

se souhlasem Senátu) • **rozhoduje:**

- zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním zákonem o o zrušení jiných práv. předpisů např. nařízení vlády, vyhlášky obecního zastupitelstva o o ústavní stížnosti orgánů územní samosprávy proti nezákonnému zásahu státu
- v pochybnostech o ztrátě volitelnosti a o neslučitelnosti výkonu funkcí poslance či senátora o zda rozhodnutí o rozpuštění politické strany je ve shodě s ústavními a jinými zákony o spory o rozsah kompetencí státních orgánů a orgánů územní samosprávy
- jedná o ústavní žalobě Senátu proti prezidentovi z důvodů velezrady = trestem může být ztráta preziden. úřadu
- vykonavatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby

**Soudy**

- poskytuje ochranu právu, rozhoduje o vině a trestu
- dvoustupňová soustava

***soustava soudů:***

- Nejvyšší soud (Brno) = vrcholný orgán ve věcech patřících do pravomoci soudů, soudce jmenován prezidentem bez časového omezení
- Nejvyšší správní soud, vrchní soudy (Praha, Olomouc)
- krajské soudy (v Praze se nazývá městský soud)
- okresní soudy (v Praze obvodní, v Brně, Ostravě a Plzni městský)
- **zákon o soudcích** – způsobilost k právním úkonům, zkušenosti a morální vlastnosti, věk 25 let, odborná justiční zkouška, souhlas s ustanovením za soudce a přidělení k určitému soudu
- všichni účastníci řízení mají před soudcem rovná práva
- jednání před soudem je ústní a veřejné, výjimky stanovuje zákon, rozsudek se vyhlašuje vždy veřejně

# Princip brzd a rovnovah

- pravomoci jednotlivých složek moci a zastupujících orgánů jsou od sebe odděleny a stanoveny tak, aby se navzájem vyvažovaly a omezovaly

- **rozhodnutí každého ze základních ústavních orgánů mohou být ostatními orgány upravována nebo  zrušena**

***konkrétní případy:***

- suspenzivní veto = právo hlavy státu vrátit parlamentu přijatý návrh zákona k novému projednání o právo parlamentu prezidentovo veto přehlasovat
- právo hlavy státu udělit milost
- právo ústavního soudu zrušit zákon nebo jiný právní předpis odporující ústavě

**Legislativa exekutiva jurisdikce**

**Legislativa**

- vydává zákony právo tzv.
- suspenzivního veta právo zrušit zákon

**Exekutiva**

- parlamentní kontrola, právo přehlasovat prezidentovo veto
- vykonává zákony právo zrušit nařízení vlády

**Jurisdikce**

- právo udělit milost,
- amnestie vykládá zákony
- *Schéma principu oddělení státní moci a principu brzd a rovnovah.*